

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

5-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li</i> OHANGARON VODIYSI AHOLISINING QADIMGI VA O'RTA ASRLAR DAVRI MAFKURAVIY DUNIYO (SUYURLITEPA YODGORLIGIDAN TOPILGAN MODDIY MANBALAR ASOSIDA)	16-26
<i>Elmurotov, Bahodir Abdugapporovich</i> KALTAMINOR MADANIYATINING GENEZISI MASALALARI	27-33
<i>Nafiddinova, Xosiyat Ravshanovna</i> OILAVIY MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY ADABIYOTLARDA YORITILISHI	34-37
<i>Eshmo'minov, Ozodbek Ziyodulla o'g'li</i> DEMOGRAFIK JARAYONLARNING BORISHI: SURXON VOHASI MISOLIDA (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> SULTON JALOLIDDIN MANGUBERDINING YAQIN SHARQ VA KICHIK OSIYO DAVLATLARI BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI	42-46
<i>Маматалиева Сурайё Бобомуратовна</i> ШИША ВА ШИШАСОЗЛИК ТАРИХШУНОСЛИГИ	47-52
<i>Далакъян, Жанна Сейрановна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ	53-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Эргашев, Рахматулла Хидирович, Узақов, Жамшид Норбоевич</i> ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	57-62
<i>Очилов, Фарходжон Шавкатжон ўғли</i> БАҲОЛАНГАН МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИ ЎРГАНИШ ҲАМДА БАҲОЛАШ	63-71
<i>Raxmatov, Adxam Itolmasovich</i> TURIZM SOHASIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASH VA BANDLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MAMLAKATLAR MODELLARI TAHLILI	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> BARQAROR TURIZM MARKETING STRATEGIYASI SIFATIDA	81-85
<i>Мадаминов, Инъомжон Озодович</i> КОРХОНАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ВА ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚЛАРНИНГ ЎРНИ	86-93
<i>Abdusalomov, Jaxongir O'ktam o'g'li</i> TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	94-101
<i>Кулибоев, Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИ ВА НАЗОРАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-111

Мараимова, Умида Исмаилжановна

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА
БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР 112-120

Askarova Sevvara Baxtiyorovna

RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BIZNES VA TADBIRKORLIKNING AHAMIYATI 121-125

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК
АСОСЛАРИ 126-133

Rizaev, Nodir Sobirovich

XX ASR BOSHLARIDA BUHORO JADIDLARINING IJTIMOYI- SIYOSIY QARASHLARI..... 134-138

Шукруллаева Гулчеҳра Насруллаевна

ЖАЗО ГЕНЕЗИСИДАГИ АХЛОҚИЙ МУҲИТ ЖАРАЁНИНИ КОНЦЕПТУАЛ ТАДБИҚ
ЭТИШНИНГ ФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ 139-144

Shokirov Tohirjon Nurmatatovich

MADANIYAT VA SAN'AT FALSAFASINING VAHS MAVZULARI 145-149

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich

GNOSEOLOGIYADA TASAVVUFIIY TAJRIBANI O'RNI VA AHAMIYATI 150-154

Ganiev Sherxon Meytanboevich

HOZIRGI DAVR FANI VA FALSAFASIDA MADANIY VA MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOVNI
NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 155-164

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Daliev Madina Xabibullaevna, Kristian Kapone, Satibaldiyeva Nigora Alimqul qizi

TERMINOLOGIYADA TERMIN VA UNGA TENG BO'LGAN TUSHUNCHALARNING
TADQIQI 165-178

Chorieva Iroda Kurbonboevna

TARKIBIDA TIBBIYOT XODIMLARI NOMLARI BO'LGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING
TURLI HUSUSIYATIGA KO'RA TASNIFI 179-183

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI 184-188

Urinova Tursunoy Urin kizi

LIBOS DIZAYNI VA MODASINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH DAVRLARI HAMDA
YO'LLARI 189-193

Норматова Шоира Умаровна, Абдурахманова Меҳрибон Дустмуродовна

ТИЛ ТАЪЛИМИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 194-199

Eshniyazova Maysara Beknazarovna

«SIROJUL MUSLIMIN» VA «ARBA'IN» ASARLARIDA G'OYAVIY-BADIIY TAHLILI 200-208

Nazarov, Sardor Shamurodovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILI SO'Z BIRIKMALARI STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARNING
QIYOSIY ASPEKTDI O'RGANILISHI 209-213

<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> RANG TURLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH: SEMANTİK VA STILISTİK	214-218
<i>Бердиева, Зулфия Сафаровна</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В НЕМЕЦКИХ СКАЗКАХ	219-223
<i>Адилова Дилором Кадировна</i> ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДАГИ ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА “АЁЛ” ШАХСИЙ ФАЗИЛАТЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ СЎЗЛАРНИНГ СЕМАНТИК МАЙДОНИ ТАСВИРИ	224-230
<i>Хасанова Юлдуз Мухтор қизи</i> ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ	231-236
<i>Олимова Хуршида Вайдиллаевна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> IKKINCHI TILNI EGALLASHDA AFFEKTIV OMILLARNING ROLI	244-247
<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> YAXSHILIK KONSEPTINING INGLIZ MILLIY MADANIYATIDAGI AHAMIYATI	248-253
<i>Yakubov Faxriddin</i> SAYLOVOLDI SIYOSIY DISKURSI XUSUSIYATLARI	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> TA'LIM TERMINOLOGIYASIDAGI ANTONIMIM: TAHLIL VA PEDAGOGIK AMALIYOT UCHUN MA'LUMOTLAR	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> OMON MATJON SHE'RIYATIDA ALLITERATSIYA	265-269
<i>Amonova Dilshoda Azamatovna</i> ERTAKLARNING BOLALAR ADABIYOTIDAGI O'RNI	270-276
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA INSON AQLIY QOBILIYATINI IFODALOVCHI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> O'YBEK IJODIDA BADIY KONSEPTNING VOQELANISHI	282-285
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН И СМАРТ-КОНТРАКТОВ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	286-290
<i>Турғунов Муроджон Турсунбоевич</i> “АВЕСТО”ДА КИШИЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТЛАРИГА ВА ОДОБ-АХЛОҚҚА ҚАРШИ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	291-298

<i>Султонов Мухсинжон Муқимович</i> АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ ЎЗГАЛАРНИНГ МУЛКИНИ ТАЛОН-ТОРОЖ ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ	299-309
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> МЕХНАТ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУТСИЯВИЙ АСОСЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ	316-330
<i>Nurullayev Shoxrux Shuxratillayevich</i> ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА АТРОФ-МУҲИТНИ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА РАҚАМЛАСHTIRISH VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR	331-337
<i>Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li</i> О'ЗБЕКИСТОНДА ПЛАСТИК ЧИҚИДИЛАРДАН FOYDALANISHNI CHEKLASHNING HUQUQIY MASALALARI VA HORIJ TAJRIBASI	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> XALQARO HUQUQ DOKTRINASIDA SHARTNOMA MAJBURIYLIGIGA ROZILIKNI IFODALASH INSTITUTINING SHARTNOMANING HAQIQIY EMASLIGI, AMAL QILISHINI BEKOR QILISH, TUGATISH VA TO'XTATIB TURISHDA AHAMIYATI	342-349
<i>Шарипов Санжар Собирович, Бозоров Азимжон Ахатович</i> ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ ВАҚТИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ МОҲИЯТИ, АҲАМИЯТИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	350-357
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI OCHIQ MANBALAR VA ULARDAN RAQAMLI KRIMINALISTIKADA FOYDALANISH	358-366
<i>Неъматов Азизбек Ғолибжон ўғли</i> ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВДА ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВАЗИФАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТЛАРИ	367-373
<i>Дадабоева Дилфуза Нурматовна</i> ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ АҲАМИЯТИ	374-378
<i>O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li</i> MUHIM RAQAMLI INFRATUZILMALARGA NISBATAN AMALGA OSHIRILADIGAN HUJUMLAR VA ULARNING OLDINI OLISH	379-383
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xudoyberganov Doniyor Yangiboy o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Xikmatovich</i> OBYEKTGA YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARI ORQALI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	389-393

<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon oqli</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI KOMPYUTER GRAFIKASI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	394-398
<i>Zakirova Zulhumor Zoirjonovna</i> МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ОЛИШ ШАКЛИ СИФАТИДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ ОШИРИШДА ЎҚИТУВЧИ САВОЛ ЖАВОБЛАРИНИ ЎРНИ	399-404
<i>Eshnazarov Murod Karimovich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	405-410
<i>Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich</i> TALABA QIZLARING SUZISH MALAKA VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjonovna</i> INGLIZ TILI O'QITISH BO'YICHA IQTISODIYOT TALABALARINING KASB-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORTCHILARNING BOKSDAGI TEXNIK HARAKATLARIGA MOSLASHISH REAKSIYALARI	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARGA HARAKATLI O'YINLARNI O'RGATISH SHARTLARI VA USULLARI	427-432
<i>Axmedov Akmal Yusufovich</i> OLIY TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK PSIXOLOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING MUHIM MEZONLARI	436-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> CHET TILINI O'RGANISH JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	445-449
<i>Эркабоев Ойбек Мухаммаджонович</i> ТЕМПЫ ПРИРОСТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СПЕЦИФИЧЕСКИХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ	450-456
<i>Абатов Жалғасбай Орынбаевич</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИ ТАРИХ ФАНИГА БОҒЛАБ ЎҚИТИШ	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINING TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA TA'SIRI	464-468
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTI VA OILA HAMKORLIGI	469-476
<i>Abdunosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i> ХИТОЙ ТА'LIM ТИЗИМИНИНГ О'ЗИГА ХОС ЈИНАТЛАРИ	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AQLIY QOBILİYATLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI	484-489
<i>Есанова Гулчеҳра</i> ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ	490-497

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Issue 5 (may, 2024). -500 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

<i>Ismailov Ubaydulla Mamat ugli</i> THE IDEOLOGICAL WORLD OF THE ANCIENT AND MEDIEVAL POPULATIONS OF THE OHANGARON VALLEY (BASED ON MATERIAL SOURCES FOUND AT THE SUYURLITEPA SITE)	16-26
<i>Elmuratov, Bakhodir Abdugapparovich</i> QUESTIONS OF GENESIS OF KELTAMINORA CULTURE.....	27-33
<i>Nafiddinova, Khosiat Ravshanovna</i> FAMILY CEREMONIES AND THEIR COVERAGE IN HISTORICAL LITERATURE	34-37
<i>Eshmominov, Ozodbek Ziyodulla ugli</i> PROGRESS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES: THE CASE OF SURKHAN OASIS (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> DIPLOMATIC RELATIONS OF SULTAN JALOLIDDIN MANGUBERDI WITH THE STATES OF THE MIDDLE EAST AND ASIA MINOR	42-46
<i>Mamatalieva Surayyo Bobomuratovna</i> HISTORIOGRAPHY OF GLASS AND GLASSMAKING	47-52
<i>Dalakyan, Janna Seyranovna</i> CURRENT PROBLEMS OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE YOUTH POSSIBLE SOLUTIONS	53-56

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

<i>Ergashev, Rahmatulla Khidirovich, Uzakov, Jamshid Norboyevich</i> WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF THE PILGRIMAGE TOURISM NETWORK	57-62
<i>Achilov, Farkhodjon Shavkatjon o'g'li</i> STUDYING AND ASSESMENT OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN THE AUDIT OF PROVISIONS	63-71
<i>Rakhmatov, Adkham Itolmasovich</i> ANALYSIS OF FOREIGN COUNTRY MODELS OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF QUALIFIED PERSONNEL IN THE FIELD OF TOURISM	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> SUSTAINABLE TOURISM AS A MARKETING STRATEGY	81-85
<i>Madaminov, Inomjon Ozodovich</i> THE ROLE OF TAXES IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY OF ENTERPRISES	86-93
<i>Abdusalomov, Jahongir O'ktam o'g'li</i> DIRECTIONS FOR IMPROVING PERSONAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS	94-101

<i>Kuliboyev, Azamat Shonazarovich</i> IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF FINANCIAL RESOURCES IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS	102-111
<i>Maraimova, Umida Ismailjanovna</i> CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS	112-120
<i>Askarova Sevvara Bakhtiyorovna</i> THE IMPORTANCE OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF THE DIGITAL ECONOMY	121-125

09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES

<i>Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna</i> AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES	126-133
<i>Rizayev, Nodir Sobirovich</i> SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	134-138
<i>Shukrullaeva Gulchehra Nasrullaevna</i> PHILOSOPHICAL ISSUES OF CONCEPTUAL IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF THE MORAL ENVIRONMENT IN THE GENESIS OF PUNISHMENT	139-144
<i>Shokirov Takhirjon Nurmamatovich</i> KEY TOPICS OF PHILOSOPHY OF CULTURE AND ART	145-149
<i>Ulugmuradov, Elyor Saidulloevich</i> THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF MYSTICAL EXPERIENCE IN GNOSEOLOGY	150-154
<i>Ganiyev Sherxon Meytanbayevich</i> FORMS OF MANIFESTING CULTURAL AND SPIRITUAL-MORAL CHOICE IN THE SCIENCE AND PHILOSOPHY OF THE PRESENT PERIOD	155-164

10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dalievа Madina Xabibullaevna, Christian Capone, Satibaldieva Nigora Alimqul qizi</i> THE STUDY OF TERM AND ITS EQUIVALENT CONCEPTS IN TERMINOLOGY	165-178
<i>Chorieva Iroda Kurbonboevna</i> CLASSIFICATION OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS CONTAINING THE NAMES OF MEDICAL PERSONNEL ACCORDING TO DIFFERENT CHARACTERISTICS	179-183
<i>Sharipov, Abdulaziz Akmalovich</i> STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS	184-188
<i>Urinova Tursunoy Urin kizi</i> PERIODS AND WAYS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF DRESS DESIGN AND FASHION	189-193
<i>Normatova Shoira Umarovna, Abduraxmanova Mehribon Dustmuradovna</i> METHODS OF TEACHING ARTISTIC LITERATURE IN LANGUAGE EDUCATION	194-199
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> IDEOLOGICAL AND ARTISTIC ANALYSIS IN THE WORKS OF «SIROJUL MUSLIMIN” AND «ARBA'IN”	200-208

<i>Nazarov, Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	209-213
<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> COLOUR TYPES AND ANALYSIS: SEMANTIC AND STYLISTIC	214-218
<i>Berdieva, Zulfiya Safarovna</i> USE OF ANTHROPONYMS IN GERMAN FAIRY TALES	219-223
<i>Adilova Dilorom Kadirovna</i> DESCRIPTION OF THE SEMANTIC FIELD OF WORDS THAT REPRESENT THE PERSONAL QUALITIES OF A "WOMAN" IN POETIC TEXTS IN UZBEK AND RUSSIAN	224-230
<i>Khasanova Yulduz Mukhtor kizi</i> LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST	231-236
<i>Olimova Khurshida Vaydillaevna</i> STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> THE ROLE OF AFFECTIVE FACTORS IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION	244-247
<i>Normamatov Farrukh Komiljon ugli</i> THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF GOODNESS IN ENGLISH NATIONAL CULTURE	248-253
<i>Fakhriddin Yakubov</i> CHARACTERISTICS OF ELECTORAL POLITICAL DISCOURSE	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> ANTONYM IN EDUCATIONAL TERMINOLOGY: ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR PEDAGOGICAL PRACTICE	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> ALLITERATION IN THE POETRY OF OMON MATJAN	265-269
<i>Amonova Dilshod Azamatovna</i> THE IMPORTANCE OF FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	270-276
<i>Tukhtaeva Dildora Zokirovna</i> THE STYLISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN INTELLECTUAL ABILITIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> REALIZATION OF THE ARTISTIC CONCEPT IN OYBEK'S WORKS	282-285
12.00.00 - LAW	
<i>Nodirakhon Abdurakhmanova</i> LEGAL REGULATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND SMART CONTRACTS (COMPARATIVE ANALYSIS)	286-290
<i>Turgunov Murodjon</i> EXPRESSION OF CRIMES AGAINST HUMAN RELATIONS AND MORALITY IN "AVESTO"	291-298

<i>Sultonov Muxsinjon Muqimovich</i> THE CONCEPT OF THEFT OF OTHER PEOPLE'S PROPERTY USING INFORMATION TECHNOLOGY	299-309
<i>Xodjiyev Yunus Muxitdinovich</i> SOME LEGAL ISSUES IN INFORMATION SECURITY	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> CONSTITUTIONAL BASIS AND GUARANTEES OF LABOR LAW	316-330
<i>Nurullayev Shokhrukh Shukhratillaevich</i> DIGITALIZATION AND MODERN TRENDS IN ENVIRONMENTAL LEGAL PROTECTION IN THE CONSTRUCTION FIELD	331-337
<i>Otamirzaev Oybek</i> LEGAL ISSUES OF LIMITING THE USE OF PLASTIC WASTE IN UZBEKISTAN AND FOREIGN EXPERIENCE	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> THE SIGNIFICANCE OF EXPRESSING CONSENT TO BE BOUND BY A TREATY IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW IN THE CONSIDERATION OF THE INVALIDITY OF A TREATY, TERMINATION AND SUSPENSION OF ITS OPERATION	342-349
<i>Sharipov Sanjar Sobirovich, Bozorov Azimjon Akhatovich</i> PUBLIC EVENTS FOR THE ORGANIZATION AND HOLDING OF EVENTS TIMELY ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE COMPANY IMPLEMENTATION OF PUBLIC AWARENESS ACTIVITIES ESSENCE, SIGNIFICANCE AND CHARACTERISTIC FEATURES	350-357
<i>Normurodova Behruza Kholmuminovna</i> DIGITAL OPEN SOURCES AND THEIR USE IN DIGITAL FORENSICS	358-366
<i>Nematov Azizbek Golibjon o'g'li</i> THE NATURE AND IMPORTANCE OF THE TASK OF CRIME PREVENTION IN THE PRELIMINARY INVESTIGATION	367-373
<i>Dadaboeva Dilfuza Nurmatovna</i> THE SIGNIFICANCE OF THE PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN BUSINESS ACTIVITY	374-378
<i>Urazbayev Laziz Shuhrat ogli</i> ATTACKS ON CRITICAL DIGITAL INFRASTRUCTURES AND THEIR PREVENTION	379-383
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Khudoyberganov Doniyor</i> THE NEED TO DEVELOP THE COGNITIVE COMPETENCE OF YOUNGER STUDENTS	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Khikmatovich</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH OBJECT-ORIENTED PROGRAMMING LANGUAGES	389-393
<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon ogli</i> THE IMPORTANCE OF DEVELOPING DESIGN COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	394-398

<i>Zakirova Zulkhumor Zairjonovna</i> THE ROLE OF TEACHER QUESTIONING IN DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS AS A WAY TO INDEPENDENT LEARNING	399-404
<i>Eshnazarov Murad Karimovich</i> IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON THE HERMENEUTIC APPROACH	405-410
<i>Menglikulov Khairulla Alikulovich</i> DIFFERENTIAL APPROACH TO FORMING SWIMMING ABILITIES AND SKILLS IN FEMALE STUDENTS	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjanovna</i> DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMICS STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yuldashevich</i> ADAPTIVE REACTIONS OF ATHLETES TO TECHNICAL ACTIONS IN BOXING	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> CONDITIONS AND METHODS OF TEACHING ACTIVITY GAMES TO CHILDREN	427-432
<i>Akhmedov Akmal</i> IMPORTANT CRITERIA FOR PREPARING FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION	433-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> USE OF IT IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> FORMING COMMUNICATION COMPETENCES OF STUDENTS	445-449
<i>Erkaboev Oybek Mukhammadzhonovich</i> THE GROWTH RATE OF INDICATORS OF SPECIFIC COORDINATION ABILITIES OF CHILDREN AGED 6 YEARS	450-456
<i>Abatov Jalgasbay Orinbaevich</i> TEACHING FINE ART LESSONS IN CONNECTION WITH HISTORY	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> INFLUENCE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION	464-468
<i>Makhmudova Zulfiya Khomitovna</i> ORGANIZATION OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY COOPERATION	469-476
<i>Abduvasieva Mahmuda Khamidullo qizi</i> UNIQUE ASPECTS OF THE CHINESE EDUCATION SYSTEM	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> PEDAGOGICAL PROBLEMS IN THE FORMATION OF MENTAL ABILITIES IN PRIMARY CLASS STUDENTS AND THEIR SOLUTION	484-489
<i>Esanova Gulchehra</i> PRINCIPLES AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS	490-497

Received: 22 April 2024

Accepted: 1 May 2024

Published: 10 May 2024

Article / Original Paper

STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

Phd student of the Tashkent Institute of Textile and Light Industry

Abstract. This article highlights the individual style of speech of guide-interpreters, their professional skills and public speaking skills. Guides will explain the issues of recreating historical objects and events in the memory of tourists, making tourists feel the historical atmosphere of a long time ago. Also, examples from the scientific research of linguists who have studied various aspects of the guides' speech are analyzed.

Key words. Guide-interpreter, excursion, speech culture, tourism industry, cross-cultural excursion, communicative dialogue, guide activity, historical objects.

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

Toshkent to'qimachilik va yengil-sanoat instituti tayanch doktoranti.

Annotatsiya. Ushbu maqolada gid-tarjimonlar nutqining individual uslubi, ularning kasbiy mahorati va notiqlik mahorati yoritiladi. Gidlarning tarixiy obyekt va hodisalarni turistlar xotirasida qayta yaratish, turistlarga uzoq davrning tarixiy muhitini his qildirish masalalariga izoh beriladi. Shuningdek, gidlar nutqini turli jihatlarini o'rgangan tilshunos olimlarning ilmiy izlanishlaridan misollar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar. Gid-tarjimon, ekskursiya, nutq madaniyati, turizm sanoati, madaniyatlararo ekskursiya, kommunikativ muloqot, gid faoliyati, tarixiy obyektlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I5Y2024N25>

*Inson o'zini qanchalik sodda ifodalasa,
uni shunchalik oson tushunishadi.*

D. Kuper

Kirish. Odamlar o'rtasidagi muloqot inson mavjudligining eng muhim xususiyatidir. Biziz faoliyat, ma'naviy qadriyatlarni shakllantirish va o'zlashtirish, shaxsni shakllantirish va rivojlantirish mumkin emas. Muloqot bu jarayonlarning barchasiga hamroh bo'ladi va ularni amalga oshirishga hissa qo'shadi. Muloqot ko'p qirralidir, avvalambor, u turli darajalarda amalga oshiriladi: mamlakatlar va xalqlar, partiyalar, guruhlar va shaxslar muloqot qilishi mumkin va shunga mos ravishda bu jarayonda tomonlarning o'zaro ta'siri o'zining ijtimoiy ahamiyati bilan farqlanadi. Bundan tashqari, muloqot turli yo'llar bilan namoyon bo'lishi mumkin: to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita bo'lishi, turi bo'yicha farq qilishi va nihoyat, bu jarayonda odamlar o'z fikrlarini, his-tuyg'ularini, tajribalarini, ish qobiliyatlarini almashishlari mumkin. Shaxslararo muloqotning ulkan ahamiyati u bajaradigan eng muhim funksiyalar bilan

izohlanadi. Muloqot odamlar o'rtasida ma'lumot almashishni o'z ichiga oladi. Axborot-kommunikatsiya funksiyasi u yoki bu shaklda inson faoliyatining barcha shakllari bilan bog'liq. Hatto fikrlash jarayonlari, ba'zi olimlarning fikriga ko'ra, uzluksiz axborot aloqasi sharoitida yanada samaraliroq davom etadi.

Keling, ekskursiya ishtirokchilari o'rtasidagi muloqot jarayonini ko'rib chiqaylik. Kognitiv jarayon sifatida ekskursiya idrokning ikkita asosiy turiga — vizual va tovushga asoslanadi. Ekskursiya davomida gid bir vaqtning o'zida: hikoyachi, o'z hikoyasini og'zaki janrning barcha qonuniyatlari asosida quradi; va ekskursiya mavzusiga kiritilgan ko'rgazma obyektlari, shahar tarixi va voqealar haqida tinglovchilarni xabardor qiluvchi informator va sharhlovchi ekskursiya davomida ko'rilgan hamma narsani qisqacha tushuntiradi.

Gid-tarjimonlarning notiqiligi uning kasbiy mahoratining kuchliligi va gidning ekskursiya matnini og'zaki tarzda taqdim etishi gidning mavzu, maqsad, vazifalar va tanlangan material bilan tavsiflangan ommaviy nutqi sifatida qaralishi kerak. Har bir gid u yoki bu kognitiv muammolarni qo'yish va hal qilish uchun mohiyatan odamning o'zi bilan aloqasi bo'lgan ichki nutqning imkoniyatlaridan to'liqroq foydalanishi kerak. Agar tashqi nutq tayyor, mantiqiy, to'g'ri tuzilgan fikrlarning taqdimoti bo'lsa, ichki nutq tayyorgarlik bosqichi bo'lib, uning davomida o'zi bilan suhbatda bu fikrlar inson ongida tug'iladi va ravshanlashadi [3;1-2-b.].

So'nggi yillarda jahon va mahalliy turizm sohasi jadal rivojlanishi sababli tilshunoslikda turizm tili, jumladan gid-tarjimonlar nutqi bilan bog'liq masalalar alohida e'tiborni tortmoqda. Gid-tarjimonlar nutqi lingvistik adabiyotlarda turli aspektlarda o'rganilib, ular qatorida B.V. Emelyanov, N.E. Xayretdinova, P.I. Sazonova, L.Ye. Baxvalova, V.I. Akselrod, G.A. Leskova, O.I. Savelyeva, S. Uxanov, N.A. Barabanova, A.R. Redjepova, G.V. Aleksushin, N.G. Nazarova, E.B.Yag'yayeva, M.S.Madrahimova kabi olimlarning ilmiy ishlarini va monografiyalarini sanab o'tish mumkin.

Gid-tarjimonlar nutqini o'rganishda gid-tarjimon tushunchasining o'ziga ta'rif berish asosiy masalalardan birini tashkil qiladi. VIKIPEDIYA ochiq ensiklopediya lug'atida gid-tarjimon so'ziga "Gid – yo'l boshlovchi, turistlar yoki ekskursiya ishtirokchilariga hamrohlik qiluvchi va ular aylanadigan diqqatga sazovor joylarni tushuntiruvchi ekskursiya yo'l boshchisi", COLLINS lug'atida "Gid — sayyohlarga muzeylar yoki shaharlar kabi joylarni ko'rsatadigan kishi" deb ta'rif berilgan.

Taniqli olim B.V. Emelyanovning fikricha, gid-tarjimon nutqining tezligi va ritmi hikoya mazmuni bilan belgilanadi. Nutq ekskursiya paytida o'zgaradi – ba'zan tezlashadi yoki sekinlashadi. Nutqning tezligini, o'rta, sekin, silliq va intervalgacha ajratish mumkin. Nutqning tempi tinch, davomiyligi o'lchangan bo'lishi kerak, shunda nutq mazmuni samarali hisoblanadi. Yo'l boshchi nutqining intonatsiyasini, ya'ni so'zlar va jumalarni talaffuz qilishda ovozini ko'tarish va tushirishni kuzatishi kerak. Nutq intonatsiyasi mantiqan asoslanishi kerak, chunki hikoyaning asosi nafaqat fikr, balki hissiyotdir. Bu hikoyaga rang beradi, yo'l boshchining material mazmuniga munosabatini ko'rsatadi. Shuningdek, gid-tarjimon til va nutqning ma'nosini, ularning o'zaro munosabatlarini tushinishi kerak. Yo'l boshchining nutqi – bu tilning imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga qaratilgani maqsadga muvofiq faoliyatdir. Ushbu mashg'ulotning muvaffaqiyati yo'l boshchining nutq qobiliyatini oshirishga qanchalik e'tibor berishiga bog'liq. Asosiy muvaffaqiyat doimiy amaliyotdir.[7] Bu fikrlarni ma'qullagan holda shuni ta'kidlash kerakki, gid-tarjimon hikoyasidagi intonatsiya va hissiyotning mavjudligi

sayyohlarning ekskursiya jarayonida zerikib qolmasligini kafolatlaydi. Gid-tarjimon deganda nutqi ravon soʻz ustasi boʻlgan va ekskursiyani muvaffaqiyatli oʻtishini taʼminlay oladigan shaxsni nazarda tutamiz.

Shunday qilib, taniqli tilshunos olim N.E. Xayretdinovanning eʼtiroficha, gid-tarjimon nutqida tanaffuslarning maqsadga muvofiqligi masalasi oʻta muhimdir. Mamlakat ekskursiyasida koʻp narsa boshlanish va tugash nuqtalari orasidagi masofaga bogʻliq. Agar bu masofa maksimal bir yarim soat ichida bosib oʻtiladigan boʻlsa, gid kichik tanaffuslar boʻlishi zarur. Biroq oxirgi manzil 5–6 yoki undan koʻp soat ichida bosib oʻtiladigan ancha masofada boʻlishi mumkin. Bu qadar uzoq gapirish qiyin. Qolaversa, uzoq vaqt tinglash qiyin. Gidning haddan tashqari faolligi guruhni charchatadi va ularning eʼtiborini kamaytiradi. Uzoq marshrutlarda har akademik soatdan keyin 15 daqiqalik tanaffus tavsiya etiladi [4;110-b.]. Bundan kelib chiqadiki, bunday tanaffuslar maqsadi boʻlib, sayyohlar hikoyadan dam olishadi va bir-birlari bilan gid hikoyasidagi qiziqarli faktlarni muhokama qilishadi. Bu ularga mavzuni yanada chuqurroq anglashiga yordam beradi.

Har qanday ekskursiyaning asosiy vazifasi turistlarning ekskursiya mavzusiga munosabatini rivojlantirish va unga oʻz bahosini berishi muhimligi yana bir tilshunos olim P.I. Sazonova tadqiqotlarida ham qayd etilgan boʻlib, unga koʻra, bu vazifadan kelib chiqib, gid-tarjimon oʻz tarjimasini uchun strategiya tuzishi kerak. Ekskursiyada tarjima obʼyektini ekskursiya nutqi, yaʼni gidning nutqi boʻlib, u ham ogʻzaki, ham yozma matn boʻlishi mumkin. Ekskursiya matni ekskursiyaning turi va mavzusi, uning maqsadi, davomiyligi va eng muhimi, ishtirokchilar tarkibi va sonini hisobga olgan holda, gid tomonidan oldindan tuziladi. Ekskursiya paytida gid faqat tayyorlangan matnni ovoz chiqaribgina qolmay, balki uni sayyohlar orasida ogʻzaki qabul qilish uchun jonli va qiziqarli qilishi kerak [5;179-b.]. Bundan maʼlum boʻladiki, gid nutqining individual uslubi uning kasbiy mahorati, nutq madaniyati darajasini tavsiflaydi. Gidning hikoya qilish uslubining xususiyatlari uning maʼlum bir tarixiy hodisaning tashqi siymosini qayta yaratish, kuzatilayotgan obyekt, tasvirlangan hodisa, tabiiy hodisaga toʻliq tavsif berish, sayyohlarga uzoq vaqtning tarixiy muhitini his qildirish kabi maqsadlari boʻlishi muhimdir.

Shuningdek, B.V. Emelyanovning eʼtiroficha, ekskursiya amaliyotida savollarning maʼlum tasnifi ishlab chiqilgan. Ular toʻrt guruhga boʻlinadi: yoʻlboshchidan turistlarga beriladigan savollar, hikoya davomida beriladigan savollar (ularga gid javob beradi), turistlarning diqqatini faollashtirish uchun beriladigan ritorik savollar, mavzu boʻyicha ekskursiya qatnashchilari tomonidan beriladigan savollar.

Savollarning birinchi uchta guruhi ekskursiya oʻtkazish usuli bilan, faqat toʻrtinchi guruhi ekskursiyalar oʻtkazish texnikasi bilan bogʻliq. Ularning mazmuni boshqacha – baʼzida ular obyektlar bilan, baʼzan – taniqli shaxslarning hayoti bilan, koʻpincha – ekskursiya mavzusiga aloqasi boʻlmagan voqealar bilan bogʻliq. Bunday savollar bilan ishlashning asosiy qoidasi shundaki, siz hikoyani toʻxtatmasligingiz va ularga darhol javob bermasligingiz kerak, shuningdek, har bir subtekst oxiridagi savollarga javob berishingiz shart emas. Bu diqqatni chalgʻitadi va tinglovchilarni ochilgan mavzu mazmunini idrok etishdan chalgʻitadi, chunki guruhdagi hamma ham bu masalalar haqida qaygʻurmaydi. Shuning uchun, gid ekskursiya davomida emas, balki tur oxirida savollarga javob berishi kerak. Javoblarning mazmuni ziddiyatli boʻlmasligi kerak, yaʼni turistlarning bahslashishiga, savolda koʻtarilgan mavzuni davom ettirishiga sabab boʻlishi kerak. Mavzuga kirish qilganda, gid oʻz tinglovchilariga

savollarga javob berish tartibi to'g'risida ma'lumot berishi muhimdir[7]. Demak, bu holatda gid-tarjimon hikoya qilayotgan jarayonda uning fikrlarida uzilishlar bo'lmaydi va gidning o'z g'oyalardan chalg'imasligiga sabab bo'ladi. Zero, ekskursiya jarayonining har bir daqiqasi chegaralangan.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, yana bir olim L.Y. Baxvalovanning e'tirof etishicha, zamonaviy jamiyatda ekskursiya nutqi ehtimol, ma'lumotlarni taqdim etishning eng mashhur usullaridan biridir. Axborot texnologiyalari rivojlanishi globallasuvi munosabati bilan XXI asr odami butun dunyo bo'ylab inson faoliyatining eng xilma-xil sohalari haqida atrofdagi ma'lumotlarning cheksiz oqimida o'ziga xos "sayyoh" ga aylanadi. U turli xil bilim sohalaridan mumkin bo'lgan maksimal ma'lumotni o'zlashtirishga intiladi va ekskursiya nutqi janrida yaratilgan matn bu borada unga yordam bera oladi. Yo'l boshchi mavjud bo'lgan katta hajmdagi ma'lumotlardan, so'zlashuv mavzusiga oid eng muhim faktlarni tanlaydi. U bu faktlarni tizimlashtiradi, ularni tushunish uchun maqbul ketma-ketlikda tartibga soladi, ma'lumotni idrok etishni osonlashtiradigan va to'ldiruvchi tasviriy materiallarni topadi, va nihoyat, sayyohlarning tayyorgarlik darajasiga mos keladigan taqdimot uslubini tanlaydi [1; 71-b.]. Bu esa, o'z o'rnida, yo'l boshchining obyekt haqida aniq faktlar, hodisalar, jarayonlarga asoslanib hikoya qilayotganlari sayyohlar ongida ko'rayotganlari bilan bog'lanib umumlashadi.

Yosh gidning nutq tayyorgarligi, notiqlik mahorati va til uslubi ham maxsus tayyorgarlikni talab qiladi. Gid nutqining uslubi – bu fikrlarni og'zaki ifoda etish uslubi, nutq qurilishidir. U boshqa usullardan hikoyaning o'ziga xos shakllari va usullari, qisqalik, aniqlik, izchillik, tasviriylik, ifodalik, hissiylik, poklik va til boyligi bilan ajralib turadi. Gid tilining individual uslubi uning professional mahorati, nutq madaniyati darajasini tavsiflaydi. Gidlar nutqida ma'nosi anchadan buyon o'chirilgan standart iboralar va so'zlardan foydalanish mumkin emas: "shunday qilib aytganda", "degani", "qisqasi" kabilardir.

Mazkur nuqtai nazar taniqli olimlar V.I. Akselrod, G.A. Leskova, O.I. Savelyevalar tomonidan ilgari surilgan bo'lib, ularning e'tiroficha, so'z boyligi, grammatik tuzilmalardan keng foydalanish, badiiy ekspressivlik, mantiqiy uyg'unlik, imo-ishoralar va mimikalarning mosligi bilan ajralib turadigan nutq madaniy hisoblanadi [2;104-b.]. Bizning fikrimizcha, gid-tarjimonlar tomonidan yuqorida qayd etilgan iboralarning tez-tez takrorlanishi sayyohlar tomonidan gid faoliyatiga salbiy baho berilishiga va ekskursiyaning zerikarli o'tishiga sabab bo'lishi mumkin. Sayyohlar har bir tur oxirida yollangan gid faoliyatiga tur firmalarning so'rovnomasi orqali yozma ravishda fikr mulohazalarini bildiradilar.

Shuningdek, yana bir olim S. Uxanov yo'l boshchi nutqining aniqligi va ravshanligi ko'p jihatdan sinonimlarning – ma'no jihatidan yaqin so'zlarning to'g'ri tanlanishiga bog'liqligini e'tirof etadi. Sinonimlar tilni boyitadi, unga moslashuvchanlikni beradi, fikrni mustahkamlash vositasi bo'lib xizmat qiladi va takrorlanishdan saqlanishga yordam beradi[6]. Demak, sinonimlardan to'g'ri va oqilona foydalanish ekskursiya jarayonida gid nutqining rang-barang, ma'nodor va mantiqli bo'lishiga sabab bo'ladi.

So'ngi yillarda jahon va mahalliy turizm sohasi jadal rivojlanishi sababli tilshunoslikda turizm tili, jumladan gid-tarjimonlar nutqi bilan bog'liq masalalar alohida e'tiborni tortmoqda. Gid-tarjimonlar nutqi turli aspektlarda o'rganilib, ular qatorida, gid-tarjimon nutqining tezligi va ritmi, intonatsiyasi, hikoya qilish mobaynida tanaffuslarning maqsadga muvofiqligi, gid-tarjimon o'z nutqini shakllantirish uchun sayyohlarning tarkibi va sonini hisobga olgan holda

strategiya tuzishi muhimligi kabi yuqorida sanab o'tilgan taniqli tilshunoslarning ilmiy izlanishlarini sanab o'tish mumkin.

Shu o'rinda, qayd etish mumkinki, bu taniqli tilshunoslarning ilmiy ishlarini tahlil qilish ayniqsa faoliyatini yaqinda boshlagan gidlar uchun o'zlarining kommunikativ, tarjimonlik shaxsini o'zida mujassamlashtirgan holda madaniyatlar vositachisi sifatida rivojlanish imkonini beradi. Gid-tarjimon tilshunoslar asarlarining ma'nolarini tushunish va qayta ifodalash natijasida kommunikativ vaziyatini o'zgartiradi, uni muvaffaqiyatli tillararo va madaniyatlararo tarjimon bo'lib shakllanishiga zamin yaratadi. Madaniyatlararo ekskursiya mulqoti vaziyatining asosiy ishtirokchisi gid-tarjimon bo'lib, uning kommunikativligi bir xil til madaniyati doirasidagi gid faoliyatidan bir qator o'ziga xos xususiyatlar va farqlarni ochib beradi. Ko'p madaniyatli muhitda gid-tarjimonning boshqa madaniyatni o'z madaniy o'ziga xosligi prizmasi orqali ko'rish va tushunish qobiliyati, shuningdek, o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirish orqali bu mahoratni boshqa til madaniyati vakillariga yetkazish qobiliyati alohida ahamiyatga ega.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Бахвалова Л. Е. Жанрово-стилистический феномен коммуникативно-ролевого поведения адресанта-экскурсовода.
2. В.И. Аксельрод, Г.А. Лескова, О.И. Савельева. Культура речи экскурсовода.
3. Методические рекомендации юному экскурсоводу по подготовке и проведению экскурсии. Требования к речи экскурсовода. г. Ростов-на-Дону 2020 г
4. Н.Э. Хайретдинова. Загородные экскурсии: как удержать внимание группы, г. Уфа.
5. П.И. Сазонова. Перевод экскурсии: дискурсивно-обусловленные особенности.
6. С. Уханов. Культура речи экскурсовода. Методические рекомендации.
7. Эмельянов Б.В. Экскурсоведение.
8. <https://rostovturcenter.ru/wp-content/uploads/2020/04/Методические-рекомендации-речи.pdf>
9. https://tourlib.net/books_tourism/ekskurs31.htm
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/zagorodnye-ekskursii-kak-uderzhat-vnimanie-gruppy>
11. <https://cyberleninka.ru/article/n/perevod-ekskursii-diskursivno-obuslovlennye-osobennosti>
12. <https://cyberleninka.ru/article/n/zhanrovo-stilisticheskiy-fenomen-kommunikativno-rolevogo-povedeniya-adresanta-ekskursovo-da>
13. https://oductik.moy.su/sayt/exkursii/9-kultura_rechi_ehkskursovoda.pdf
14. <https://pandia.ru/text/77/156/25060.php>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).